

2. Гузар Б.С. Проблеми майнового оподаткування в Україні / Б.С. Гузар // Економіка АПК. – 2011. – №1. – С.95-101.
3. Кропивко М.М. Особливості формування джерел інвестицій господарств населення / М.М. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – №10. – С.56-60.
4. Податковий кодекс України №2755-VI від 02.12.2010 / [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
5. Білоусько Я.К. Сільськогосподарське машинобудування: бути чи не бути? / Я.К. Білоусько, В.Л. Товстопят. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 160 с.

УДК – [631.155.2:658.8]: 637.1

*Плотніченко С.Р.,
к.е.н.,
Таврійський ДАТУ*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ

Анотація.. Розкрито основні тенденції розвитку виробництва молока в Україні та запропоновано шляхи підвищення його ефективності.

Постановка проблеми. Одним із важливих секторів економіки України у формуванні продовольчої безпеки держави й експертного потенціалу країни є молокопродуктовий підкомплекс. Тривалий період підвищення економічної ефективності молочного скотарства відбувалося в основному за рахунок зростання закупівельних цін на молоко, яке надходило на переробку. Однак останніми роками відбулися негативні зміни в розвитку молочного скотарства, забезпеченні населення продуктами галузі, особливо в густонаселених районах країни.

З 1994 року суттєво змінилися підходи до заготівлі та ціноутворення на сільськогосподарську сировину. Темпи підвищення собівартості виробництва молока значно перевищували темпи зростання закупівельних цін, що призвело до збитковості галузі. Починаючи з 2003 року, коли були підвищенні закупівельні ціни на молочну сировину, що надходила переробним пі-

дприємствам, рентабельність виробництва молока теж почала підвищуватися. Здавалося б, у переробників з'явилася надія на подальший розвиток, однак це зростання було тимчасове.

Надійність формування пропозиції залежить від обсягів виробництва й реалізації на переробку. Обсяг виробництва залежить від таких факторів: поголів'я корів та їх продуктивності. Динаміка цих показників в Україні останнім часом нестабільна. Кількість молочного стада невинно зменшується, внаслідок чого знижується валове виробництво молока.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанню проблем ефективного розвитку виробництва молока, формування ринку молочної продукції та підвищення економічної ефективності молоко продуктового під комплексу присвячені роботи П.С. Березівського, В.П. Галушки, В. Дієсперова, М.М. Ільчука, С.М. Кваші, П.Т. Саблука, М. К. Пархомця, О.М. Шпичака та інших. Проте в молочній галузі залишається ряд актуальних питань, які потребують нагальних вирішень.

Мета статті. Основна мета статті – дослідити основні тенденції у сфері виробництва молока та розробити пропозиції для забезпечення його ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу. До основних факторів ,що формують обсяг виробництва, належать кількість поголів'я корів і рівень їх продуктивності. Протягом 2000-2008 років кількість молочних корів зменшилась на 2102,0 тис. голів, або на 42% (табл.1). Зокрема, рівень досліджуваного показника у сільськогосподарських підприємствах знизився на 66%, а в особистих селянських господарствах – на 28%. Через суттєві відмінності у темпах зниження поголів'я в розрізі господарств частка сільськогосподарських підприємств зменшилась з 37,3% у 2000 році до 21,9 % у 2008- му , а господарств населення – збільшилась з 62,7% до 78,1% відповідно. Однією з основних причин ситуації, що склалася, є те, що сільськогосподарські підприємства інтенсивніше скорочують поголів'я, як правило, за рахунок малопродуктивної худоби.

Основні показники розвитку виробництва молока в Україні

показники	рік			2008р. до 2000р.,%
	2000	2004	2008	
Кількість поголів'я корів, тис. гол	4958,3	3926,0	2856,3	58
У тому числі:				
Сільськогосподарські підприємства	1851,0	949,9	624,3	34
Особисті селянські господарства	3107,3	2976,1	2232,0	72
Середньорічний надій від однієї корови в усіх господарствах, кг.	2359	3185	3793	161
У тому числі:				
Сільськогосподарські підприємства	1588	2475	3366	212,0
Особисті селянські господарства	2960	3410	3903	131,9
Валове виробництво молока, тис т	12657,9	13709,5	11761,3	93
У тому числі:				
Сільськогосподарські підприємства	3668,7	2533,2	2089,9	57
Особисті селянські господарства	8989,2	11176,3	9671,4	108

Іншим важливим чинником, що впливає на виробництво молока, є продуктивність корів. Протягом 2000- 2008 років середньорічний надій від однієї корови зріс на 1434 кг – з 2359 до 3793 кг, на 61% (див. табл.1). Тобто, середньорічний темп приросту становив близько 7,6%. Така динаміка є позитивною. Проте, зважаючи на це, рівень надоїв в Україні низький. Наприклад, провідні країни ЄС і світу уже досягли 8 тис. кг від однієї корови, а деякі з них наближаються до 10000 кг. Тому необхідно докладати всіх зусиль, щоб наблизити вітчизняні пропозиції до світових показників. Для цього необхідно поліпшити годівлю тварин, їхнє утримання, удосконалення організацію виробництва тощо.

Зменшення поголів'я корів на 42% та збільшення їх продуктивності на 61% призвело до зниження рівня валового виробництва молока на 7%. Але слід зазначити про полярні тенденції даного показника за категоріями господарств. Так, у сільськогосподарських підприємствах обсяг надоєного молока зменшився 43%. В особистих селянських господарствах інша ситуація: дос-

ліджувальний показник зріс у 2008 році на 682,2 кг, або на 8% порівняно з 2000 роком. Це в свою чергу призвело до зниження частки сільськогосподарських підприємств у структурі валового виробництва 29% у 2000 році до 17,8% у 2008 році.

На розвиток молоко продуктового підкомплексу суттєво впливає багато причин. До основних із них фахівці відносять тривалий період окупності вкладених інвестицій, неможливість застосування сучасних технологій виробництва через подрібнення товаровиробників, низька якість молочної сировини, що реалізується переробку, застарілі системи організації виробництва і т.д.

Проведені розрахунки дають змогу стверджувати про низький рівень концентрації виробництва молока в Україні. Середньостатистичний добовий обсяг виробництва молока на фермі в Україні у 2008 році становив близько 1154 кг. Такий обсяг щоденного виробництва не завжди цікавий для переробників, особливо якщо сільськогосподарське підприємство знаходиться на певній відстані від молокозаводу, оскільки в такому випадку суттєво зростають транспортно-заготівельні витрати. Тому переробні підприємства намагаються налагодити співпрацю з товаровиробниками, які пропонують понад 3 т за день пропонуючи їм вищі закупівельні ціни. А ті сільськогосподарські підприємства, які можуть забезпечити понад 5 т молока за добу, одержують додаткові надбавки до 30% від середньої закупівельної ціни.

Одним із найважливіших показників, що підсумовує економічну ефективність виробництва тієї чи іншої продукції, є рентабельність, яка відображає яким чином і в якій мірі витрати на виробництво покриваються прибутками від реалізації. Протягом 2000-2008 років спостерігається тенденція перевищення рентабельності виробництва продукції рослинництва над тваринництвом (табл.3). Виробництво молока хоча й менш рентабельне, ніж продукція рослинництва, але значно прибутковіше, ніж тваринництво в цілому. Отже, виробництво молока є одним із найвигідніших у тваринницькій галузі.

Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, %

Показники	рік					
	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Рівень рентабельності - всього, %	- 1,0	8,1	6,8	2,8	15,6	13,4
У тому числі продукції:						
Рослинництва	30,8	20,3	7,9	11,3	32,7	19,6
Тваринництва	- 33,8	-11,3	5,0	-11,0	-13,4	0,1
З них молоко	-6,0	-0,4	12,2	-3,7	13,8	4,1

Важливим чинником підвищення ефективності є удосконалення системи виробництва. Так, за даними В.І. Смоляра та Т.А. Коломієць при застосуванні доїльної установки типу «Тандем» продуктивність корів зростає на 16,9%, а показник жирності молока – на 0,11%. Витрати зменшуються майже на 12%, в основному завдяки скороченню витрат на оплату праці через підвищення її продуктивності. В результаті собівартість виробництва 1 ц молока знижується майже на 30%. Тобто, при застосуванні такої технології доїння суттєво підвищується економічна ефективність виробництва молока, що й прагнуть сільськогосподарські підприємства.

За даними Державного комітету статистики України рентабельність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах різної організаційно - правової форми господарювання в 2008 році знизилася. Так, у державних підприємствах рентабельність була зафіксована на рівні 1,4%, що майже в тричі менша, ніж у недержавних. У структурі недержавних сільськогосподарських підприємств виробництво молока було вигідним у приватних підприємствах, де досліджувальний показник сягнув 10,2%, виробничих кооперативах – 8,3 та господарських товариствах – 3,8%. В інших формах господарювання виробництво молока було неефективним, а рівень збитковості становив 14%. Така ситуація підтверджує, що приватна власність є рушійною силою розвитку сільського господарства.

Висновки. На сучасному етапі розвитку молокопереробної галузі підприємства мають чималий резерв потужності. При зростанні закупівельних на молочну сировину обсяги її надходження на переробку можуть зростати. Доведення товарності молока до рівня Європейських країн (з 50 до 94 %) помітно впливало б на ефективність роботи молокопереробних підприємств.

Отже, ситуація на ринку молока і молочних продуктів у царині формування пропозиції нестабільна. Скорочується поголів'я корів, що призводить до зниження обсягів валового виробництва молока, незважаючи на суттєве підвищення середньорічних надоїв. Тому для підвищення економічної ефективності виробництва молока необхідно забезпечити низку організаційно-економічних передумов, що стануть базою для розвитку молочної галузі. Зокрема, сюди віднести удосконалення системи утримання корів, їх годівлі, доїння, контролю за якістю сировини, підвищення окупності виробничих витрат і стимулювання інвестицій у розвиток виробництва молока.

Аннотація. Раскрыты основные тенденции производства молока в Украине и предложены пути повышения его эффективности.

Summary. The basic tendencies of manufacture of milk in Ukraine are opened and ways of increase of its efficiency are offered.

Література.

1. Васильчак С.В.. Формування та розвиток регіонального ринку молока і молочних продуктів: монографія/ С.В. Васильчак. – Л.: НВФ Українська технологія, 2005. -240 с.
2. Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового під комплексу України/ М.М.Ільчук – К.: Нічлава, 2004. 312с.
3. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: монографія / Т.Л. Мостенська. – К.: УДУХТ, 2001.328 С.